

AGRONOMICKÉ VYUŽITÍ ČISTÍRENSKÝCH KALŮ - VÝSLEDKY POKUSŮ

Jindřich Černý

Jiří Balík

Martin Kulhánek

Ondřej Sedlář

KAVR

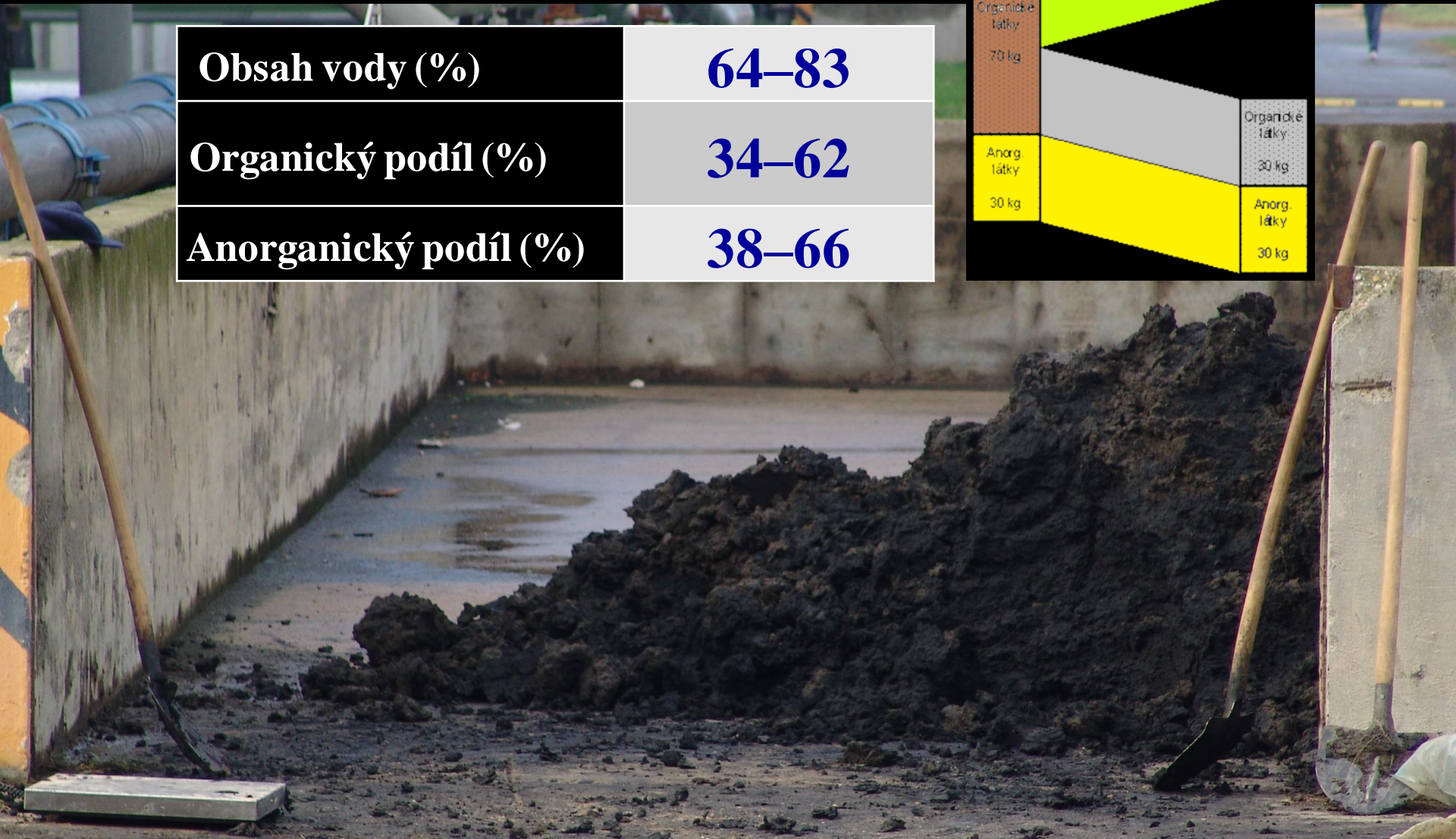
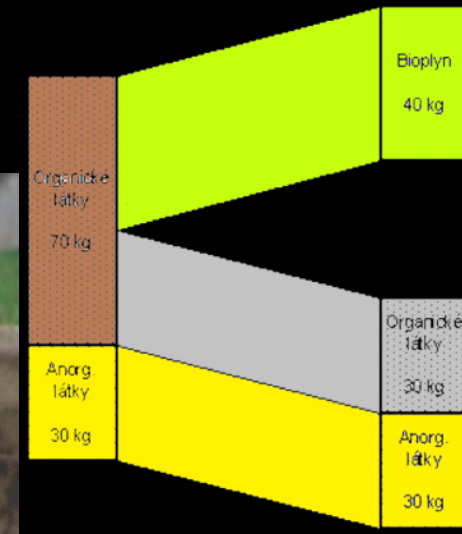
ČZU v Praze

ČISTÍRENSKÉ KALY

Odvodněný stabilizovaný kal

Obsah vody (%)	64–83
Organický podíl (%)	34–62
Anorganický podíl (%)	38–66

Vliv kalů na půdní vlastnosti

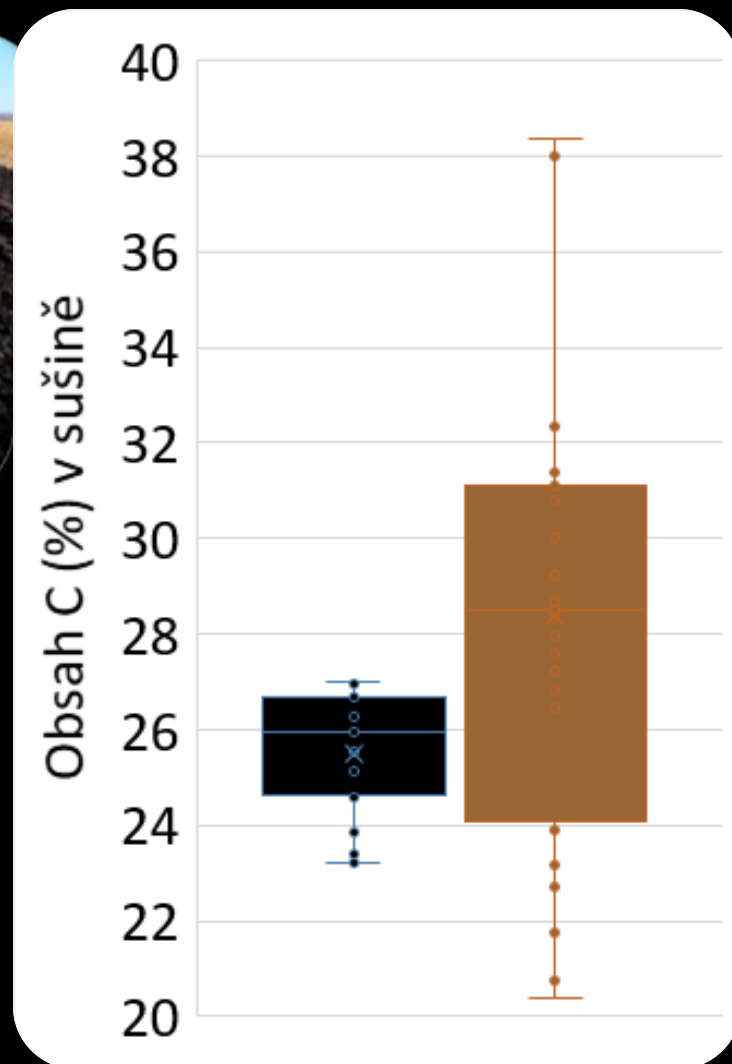
Půdní vlastnost	Vliv	Hodnocení vlivu
<i>fyzikální</i>		+ příznivé / - negativní
Objemová hmotnost	snížení	+
Vodní kapacita	zvýšení	++
Pórovitost	zvýšení	+
Eroze	snížení	+
Stabilita půdních agregátů	zvýšení	+
<i>chemické (fyzikálně-chemické)</i>		
pH ←	zvýšení / snížení	+ / -
Obsah organického uhlíku ←	zvýšení	+
Obsah N a P ←	zvýšení	++
Kationtová výměnná kapacita	zvýšení	+
Elektrická vodivost	zvýšení	+
Obsah rizikových prvků ←	zvýšení	-
<i>biologické</i>		
Obsah/aktivita mikroorganismů ←	zvýšení	++
Aktivita enzymů	zvýšení	+
Výskyt patogenních organismů	zvýšení/ neprokázáno	- / +

ZDROJ ORGANICKÝCH LÁTEK

C:N 6-12:1

C:P < 50:1

kal

hnůj

KVALITA ORGANICKÝCH LÁTEK

Saviozzi et al., 1999

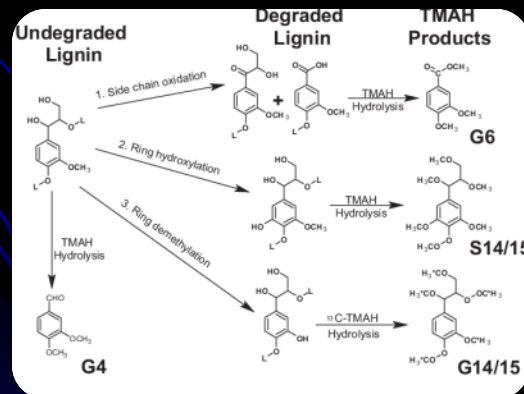
		kal	hnůj
Celkový organický uhlík	C_t (%)	31,9 ^a	31,7 ^a
Celkový extrahovatelný uhlík	C_{ex} (%)	7,5 ^a	9,2 ^b
Obsah huminových kyselin v C _{ex}	(%)	39,6 ^a	65,8 ^b
Obsah fulvokyselin v C _{ex}	(%)	3,5 ^a	10,1 ^b
Stupeň humifikace $100(C_{HA} + C_{FA})/C_{ex}$	(%)	43,1 ^a	75,9 ^b
Humifikační poměr $100(C_{HA} + C_{FA})/C_t$	(%)	10,1 ^a	22,1 ^b

Govi et al., 1993

Torrecillas et al., 2015

Thangavel et al., 2019

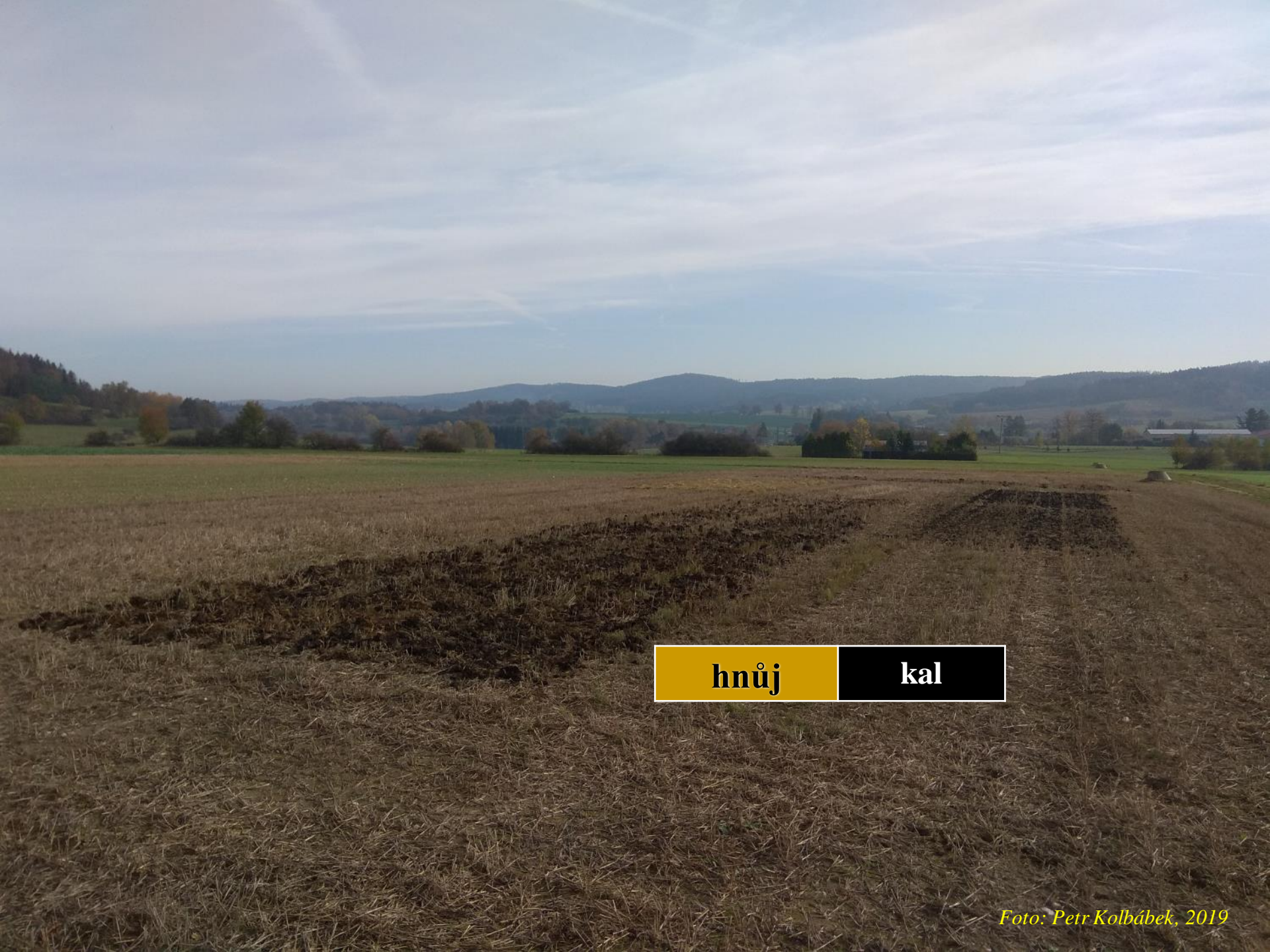
...

Amir et al., 2006

aromatické sloučeniny odvozené od ligninu,
aromatické sloučeniny jiné povahy než lignin,
sloučeniny obsahující heterocyklický N,
methylestery mastných kyselin.

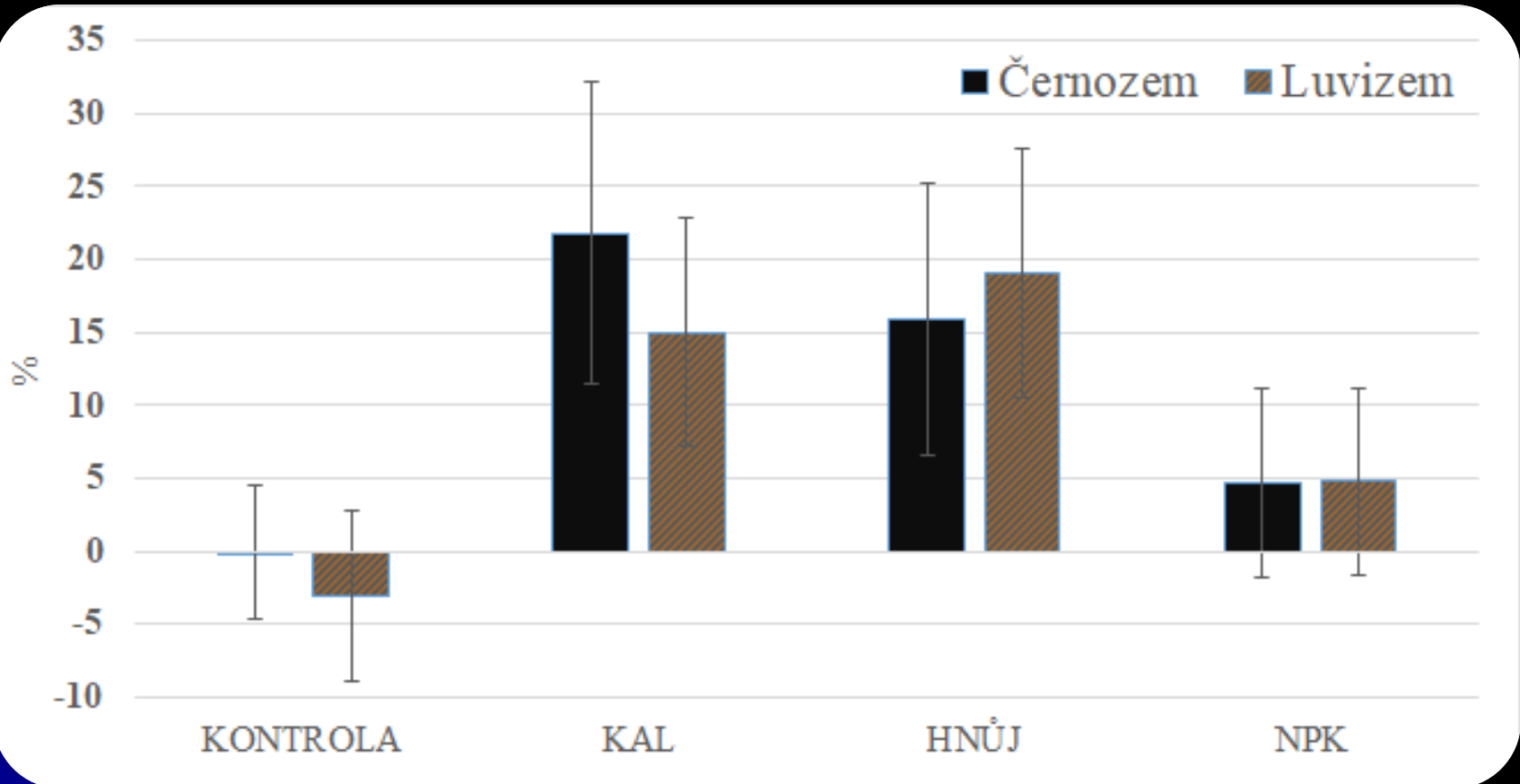
hnůj

kal

VLIV NA OBSAH C_{org} V PŮDĚ

9,38 t sušiny kalu/ha/3 roky $\approx$ 16,91 t/ha C za 20 let
15,82 t sušiny hnoje/ha/3 roky $\approx$ 30,85 t/ha C za 20 let

Relativní změny obsahu C_{org} v půdě v dlouhodobých pokusech s aplikací čistírenských kalů *Balík et al., 2018*

Vliv na půdní vlastnosti

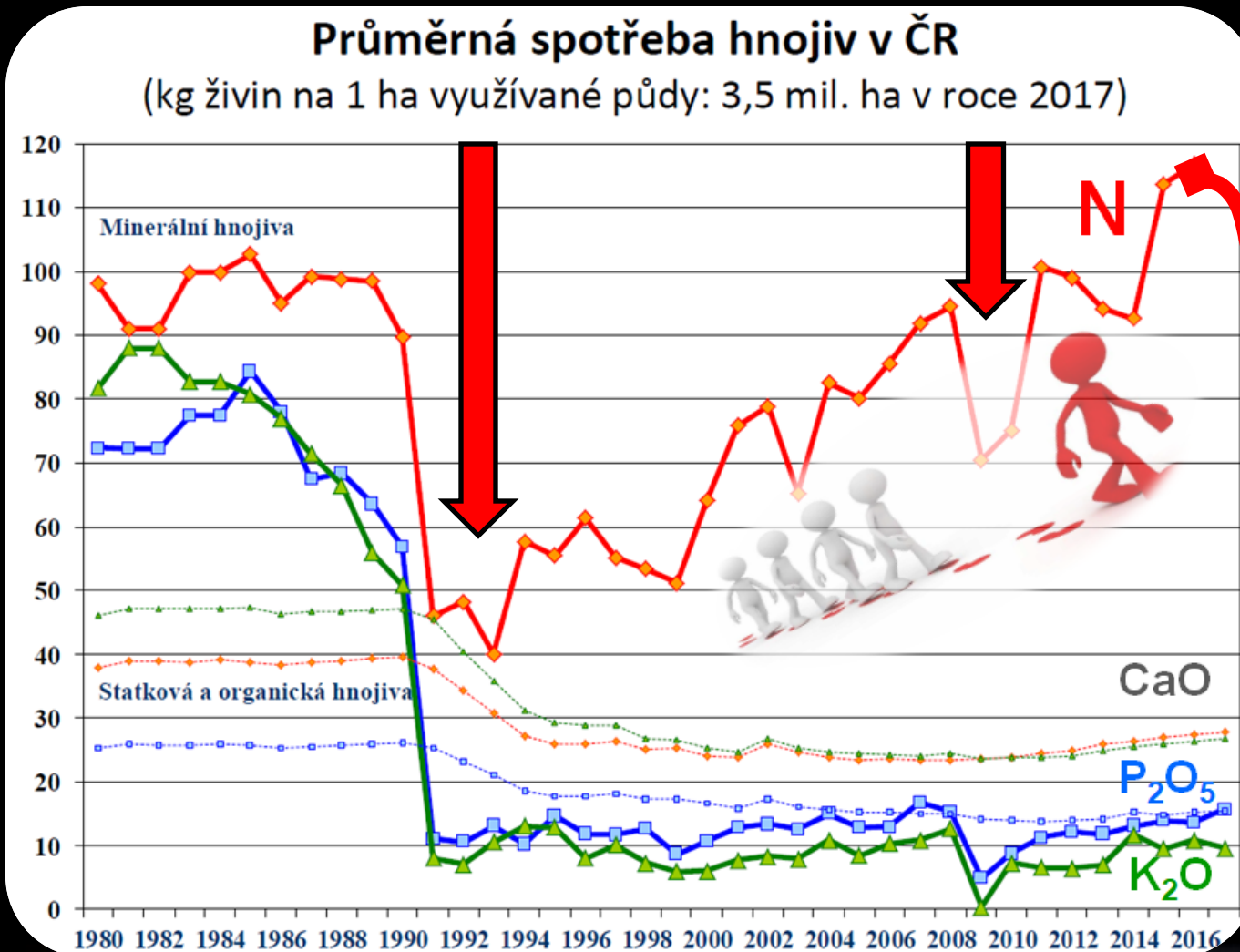
Půdní vlastnost	Vliv	Hodnocení vlivu
<i>fyzikální</i>		+ příznivé / - negativní
Objemová hmotnost ←	snížení	+
Vodní kapacita ←	zvýšení	++
Pórovitost ←	zvýšení	+
Eroze ←	snížení	+
Stabilita půdních agregátů ←	zvýšení	+
<i>chemické (fyzikálně-chemické)</i>		
pH ←	zvýšení / snížení	+ / -
Obsah organického uhlíku ←	zvýšení	+
Obsah N a P	zvýšení	++
Kationtová výměnná kapacita ←	zvýšení	+
Elektrická vodivost	zvýšení	+
Obsah rizikových prvků ←	zvýšení	-
<i>biologické</i>		
Obsah/aktivita mikroorganismů ←	zvýšení	++
Aktivita enzymů	zvýšení	+
Výskyt patogenních organismů	zvýšení/ neprokázáno	- / +

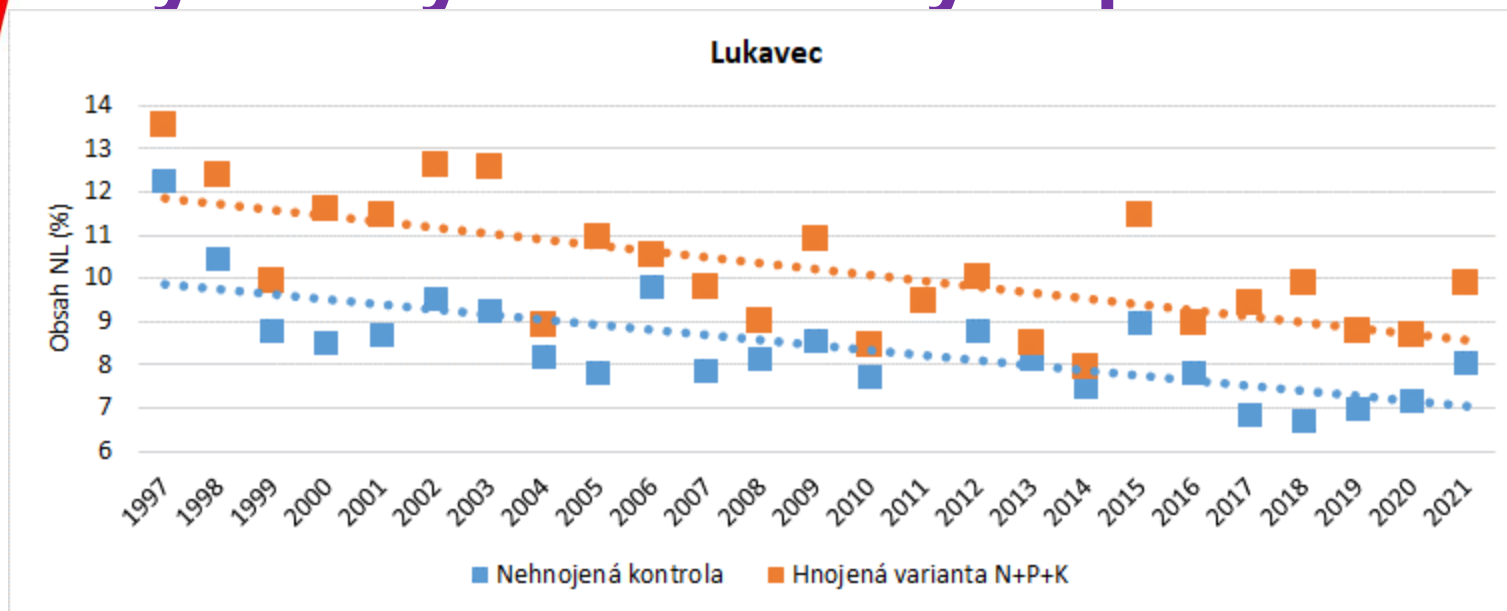
2. VLIV NA OBSAH ŽIVIN

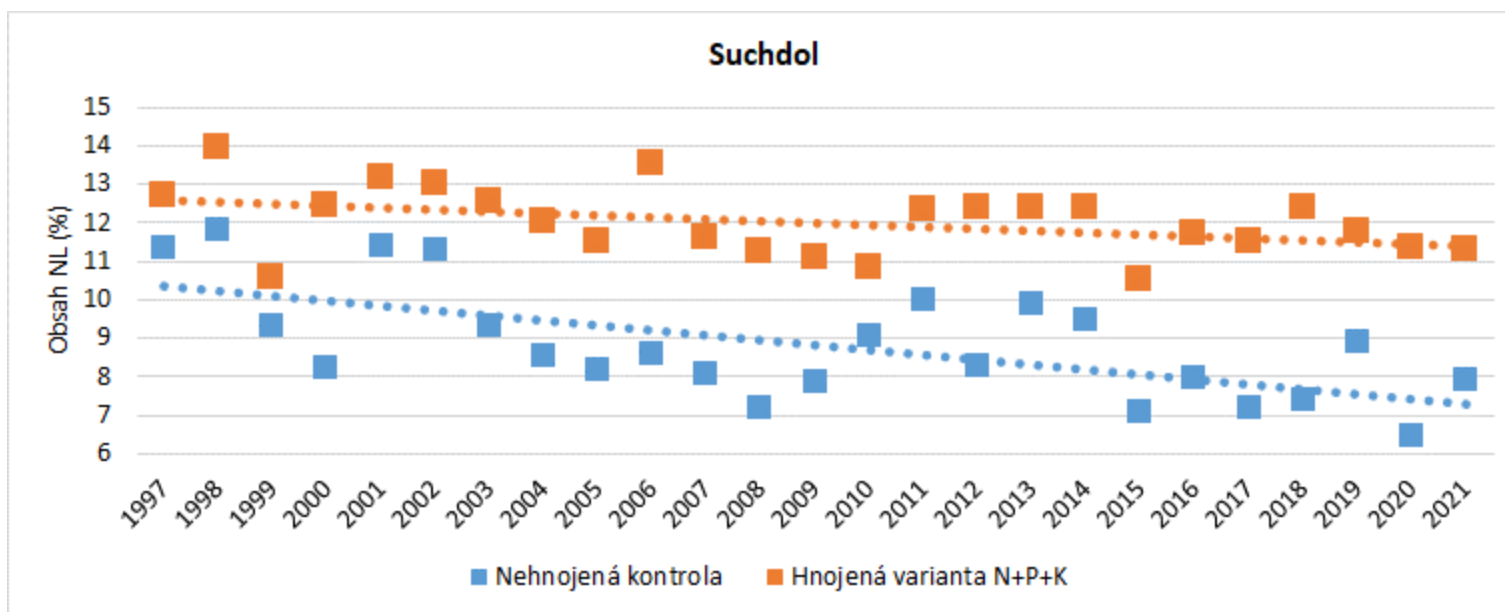
Snižování dávek hnojiv ?

Výsledky dlouhodobých pokusů

Změny obsahu dusíkatých látek (NL %) v zrně ozimé pšenice (1997-2021)

Obsah živin v půdě

ÚKZÚZ

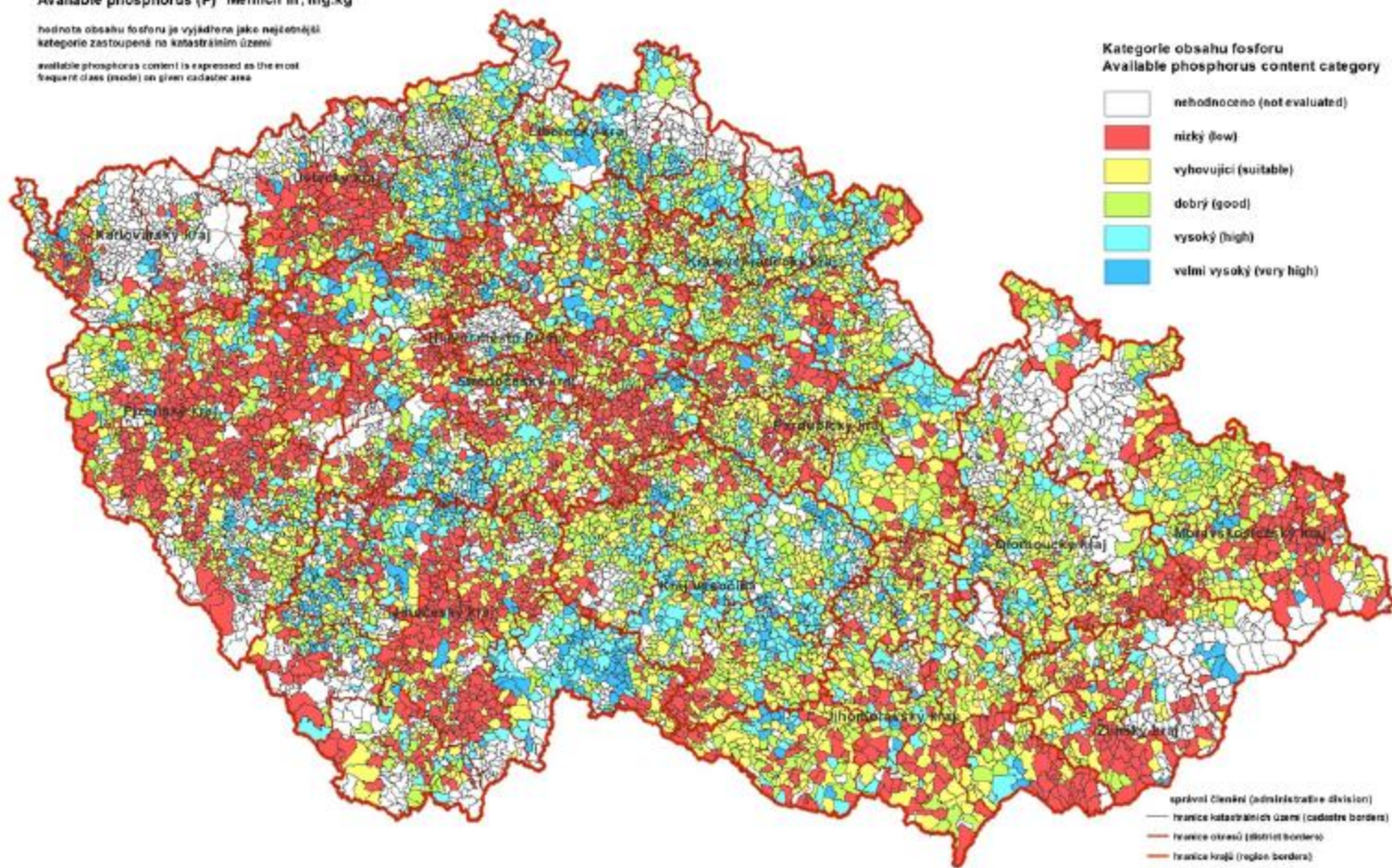
Agrochemické zkoušení zemědělských půd 2011 - 2016 Agrochemical soil testing 2011 - 2016

Fosfor (P) Mehlich III, $\text{mg}\cdot\text{kg}^{-1}$
Available phosphorus (P) Mehlich III, $\text{mg}\cdot\text{kg}^{-1}$

hodnota obsahu fosforu je vyjádřena jako nejmenší
kategorie zastoupená na katastrálním území

available phosphorus content is expressed as the most
frequent class (mode) on given cadastral area

P

Obsah živin v půdě

ÚKZÚZ

Agrochemické zkoušení zemědělských půd 2011 - 2016

Agrochemical soil testing 2011 - 2016

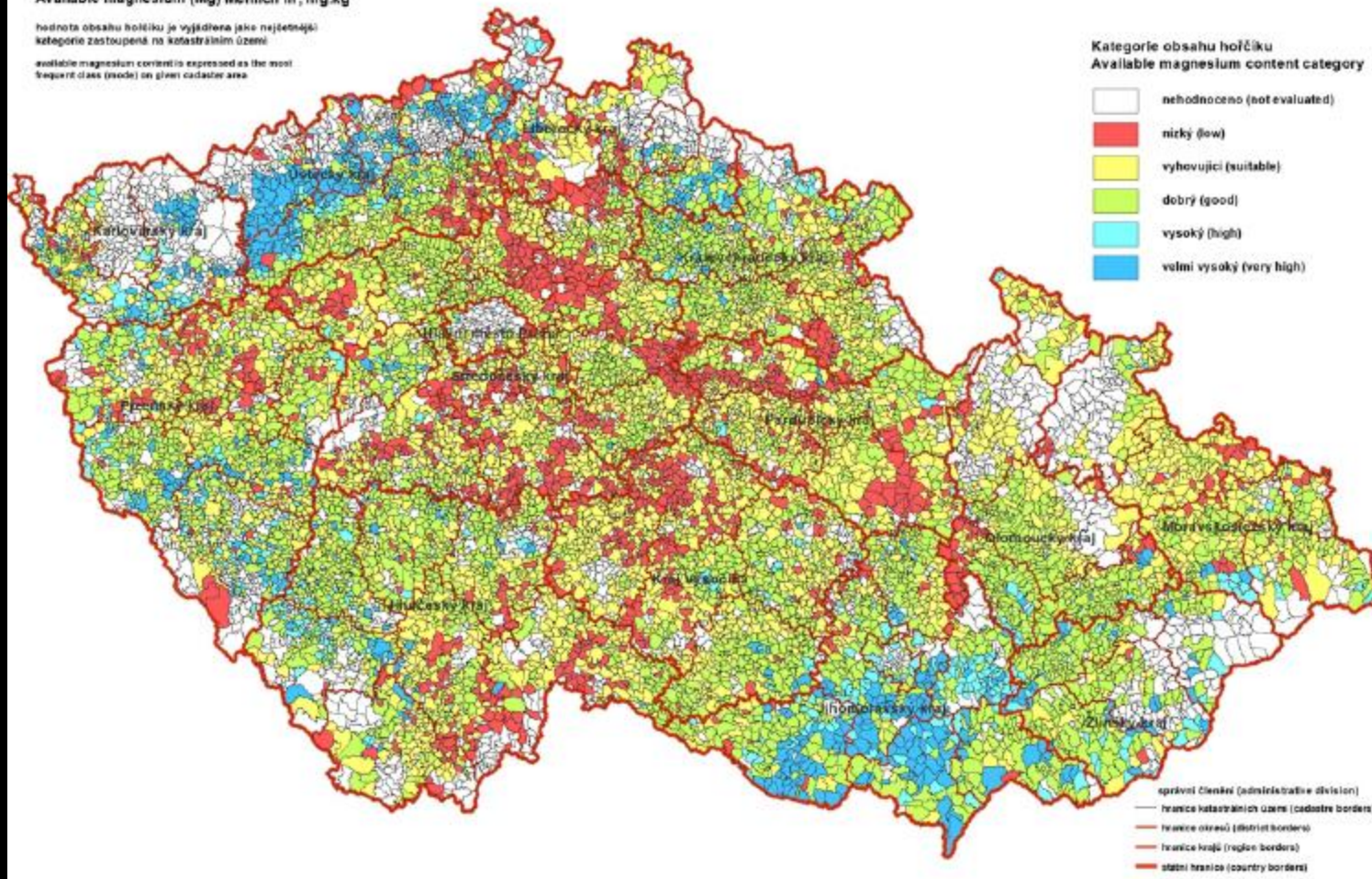
Hořčík (Mg) Mehlich III, $\text{mg}\cdot\text{kg}^{-1}$

Available magnesium (Mg) Mehlich III, $\text{mg}\cdot\text{kg}^{-1}$

hodnota obsahu hořčíku je vyjádřena jako nejčetnější
kategorie zastoupená na katastrálním území

available magnesium content is expressed as the most
frequent class (mode) on given cadastral area

Mg

Obsah živin v půdě

ÚKZÚZ

Agrochemické zkoušení zemědělských půd 2011 - 2016

Agrochemical soil testing 2011 - 2016

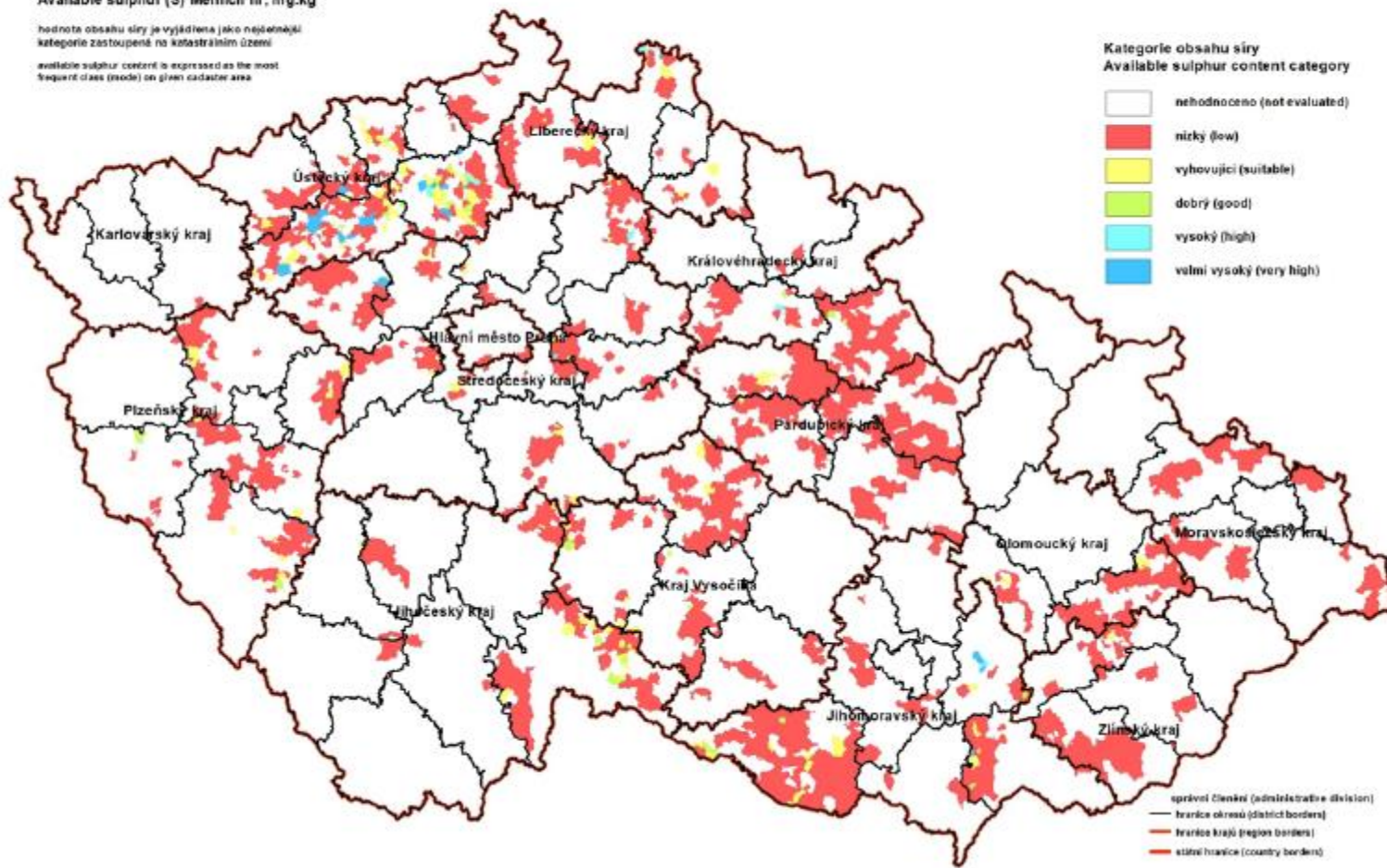
Síra (S) Mehlich III, mg.kg⁻¹

Available sulphur (S) Mehlich III, mg.kg⁻¹

hodnota obsahu síry je vyjádřena jako nejčetnější kategorie zastoupená na katastrálním území

available sulphur content is expressed as the most frequent class (mode) on given cadastral area

S

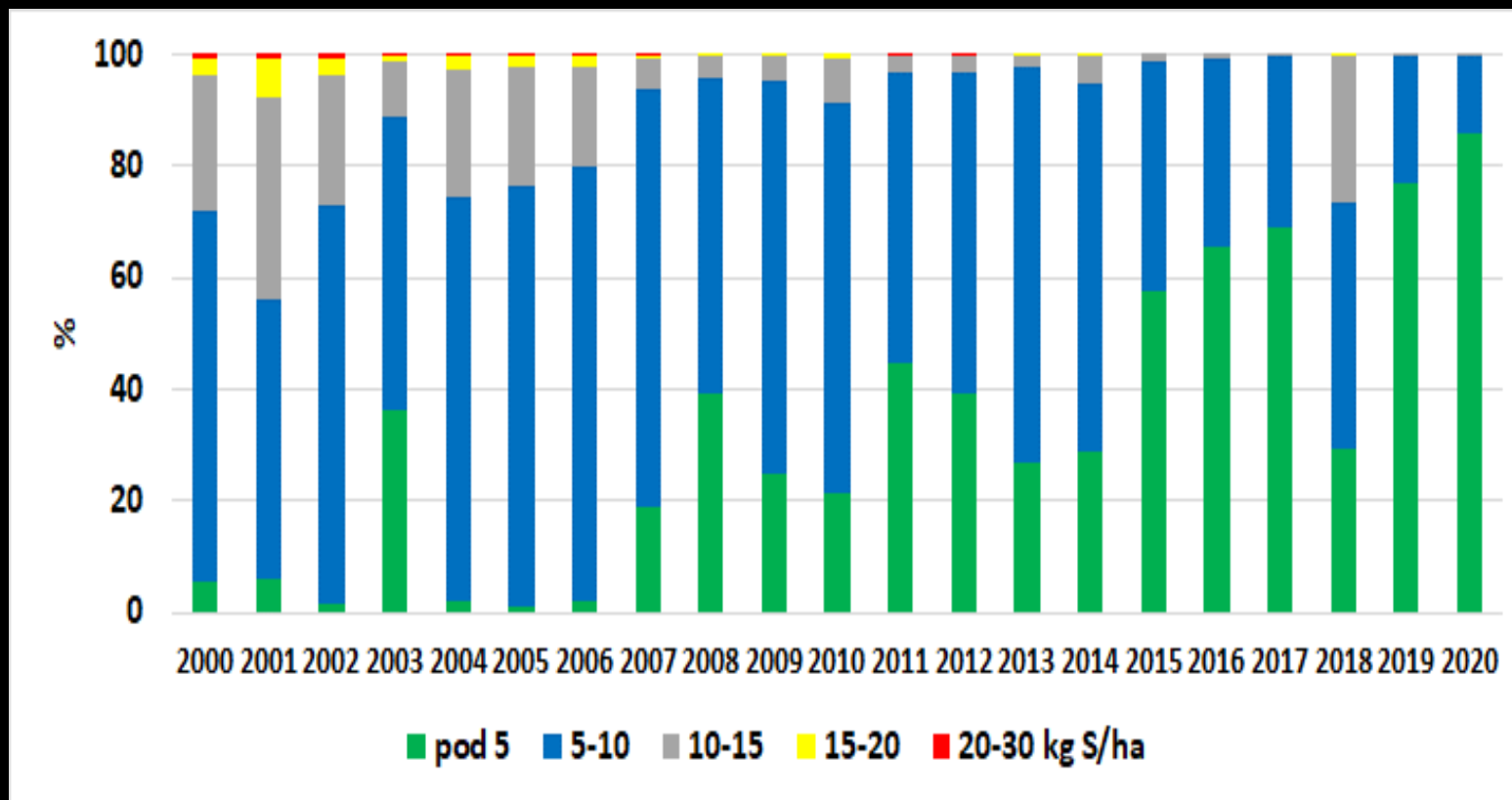

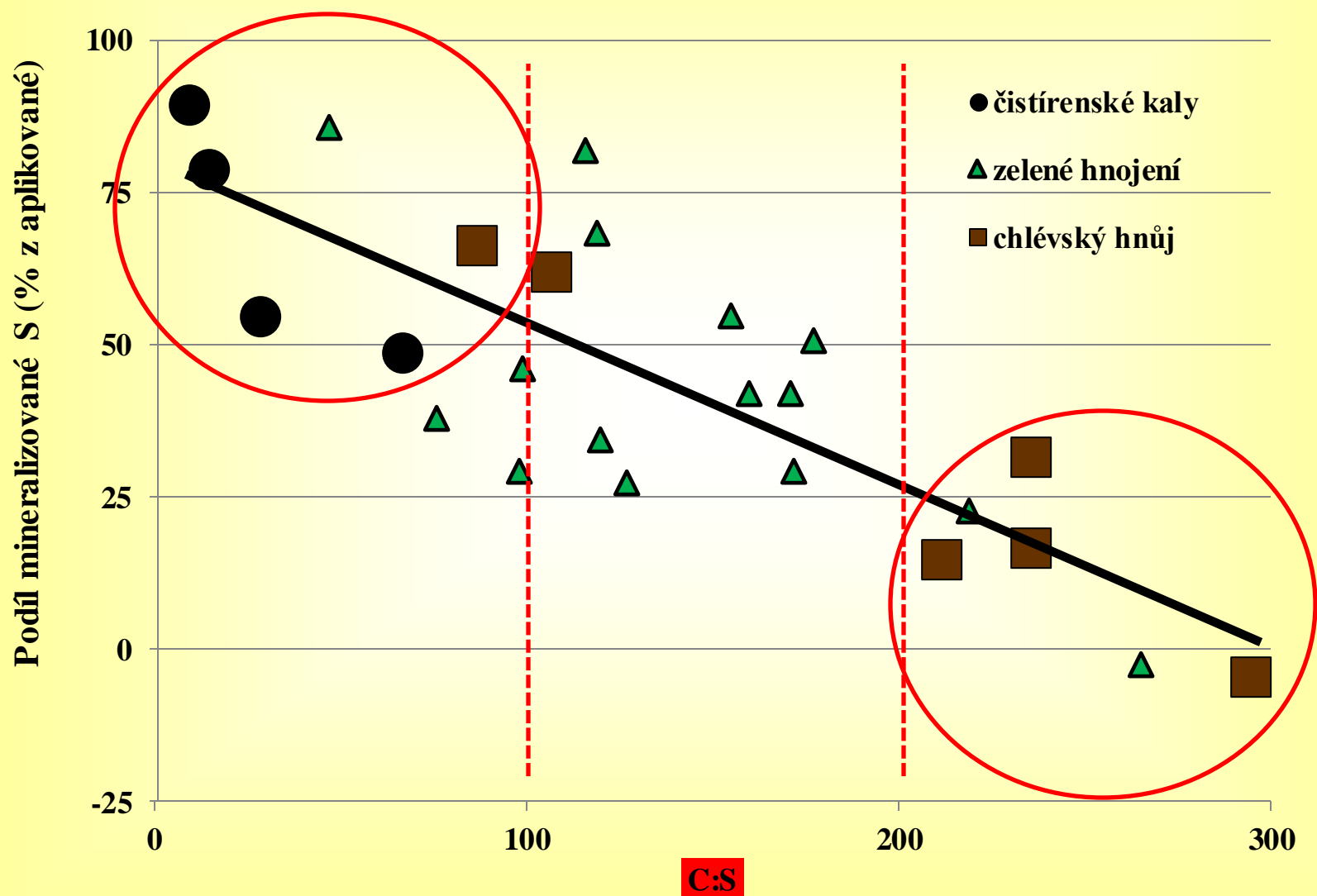
Obsah živin v půdě

ČHMÍ

Vývoj podílu ploch území ČR (%) v uvedených intervalech celkových spadů síry (kg/ha)

Mineralizace S z organických hnojiv po zapravení do půdy

(Tabatabai M.A. et Chae Y.M., 1991, Reedy K.S. et al., 2002)

Průměrný obsah živin v sušině kalů a hnoje

Živina	1)	2)	3)	4)	5)	6)	X	6)
N (%)	3,3	2,8	4,8	2,8	2,2	3,7	3,3	2,2
P (%)	2,5	1,6	2,2	0,8	1,7	2,2	1,8	0,7
K (%)	0,4	0,3	0,2	0,4	0,5	0,6	0,4	2,3
Ca (%)	4,9	3,5	3,1	5,7		3,0	4,0	2,1
Mg (%)		0,5	0,4	2,3		0,8	1,0	0,6
Fe (%)	1,3			1,5			1,4	
Mn (mg/kg)		321		270	226		272	
Zn (mg/kg)	1202	1819	705	1807	731	800	1177	190
Cu (mg/kg)	741	652	511	270	205	263	440	41
Ni (mg/kg)	42,7	90	22	64	<25	39,2	52	8
Mo	9,2	12,7	8,2				10	

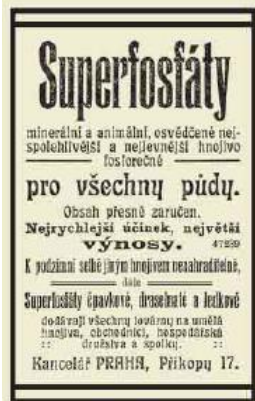
1) Sommers (1977), 2) Wang (1997) 3) Stehouver (1999)

4) Bozkurt a Yarilgac (2003), 5) Antolín et al. (2005), 6) Černý et al. (2009)

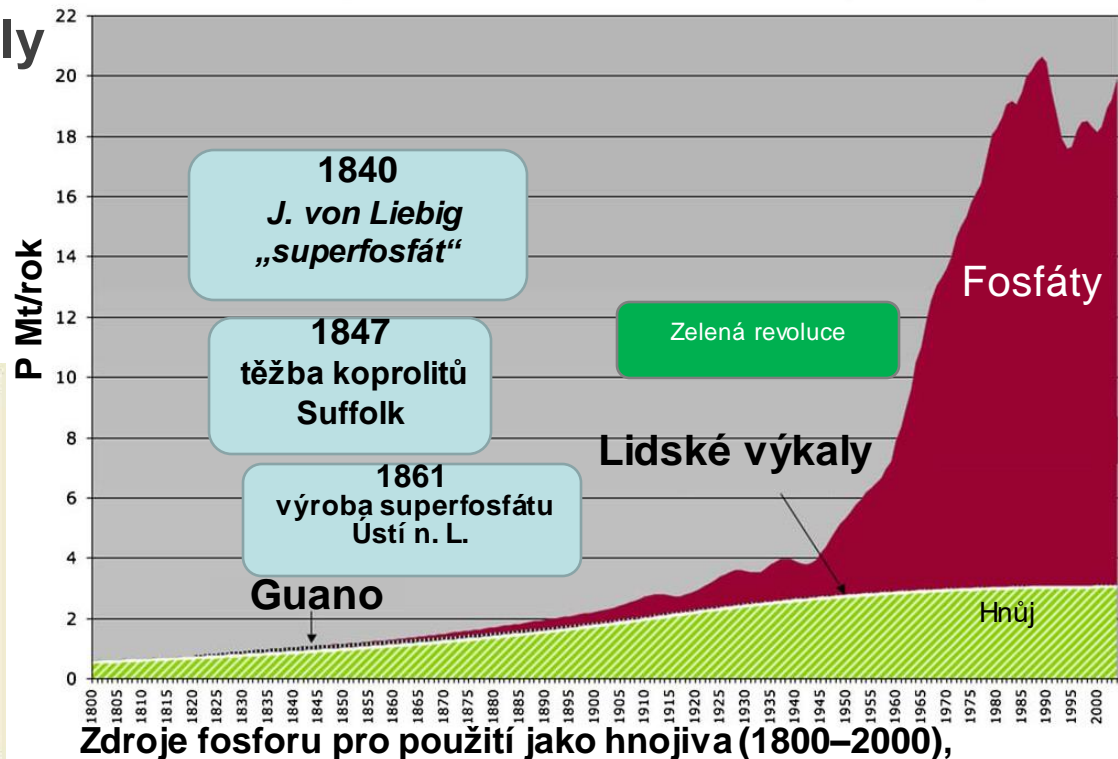

Využívání zdrojů P pro výrobu hnojiv

- Zvířecí i lidské výkaly
- Zbytky rostlin
- Komposty
- Popel
- Kosti

Fosfor = „zdroj velké síly hnojivé“

upraveno z Cordell et al. 2009

Změny obsahu P

		Lukavec	Suchdol
Kontrola	a)	-12	-11
	b)	-44	-3
Kal 1	a)	+75	+76
	b)	+40	+83
Hnůj	a)	+16	+22
	b)	+56	+18
N	a)	-20	-16
	b)	-44	-22
NPK	a)	+10	+14
	b)	-56	-8
N+sláma	a)	-16	-13
	b)	-42	-11

a) Průměrná roční bilance P (kg/ha)

b) Změna obsahu P_{M3} v půdě (mg/kg) po 17 letech pokusu

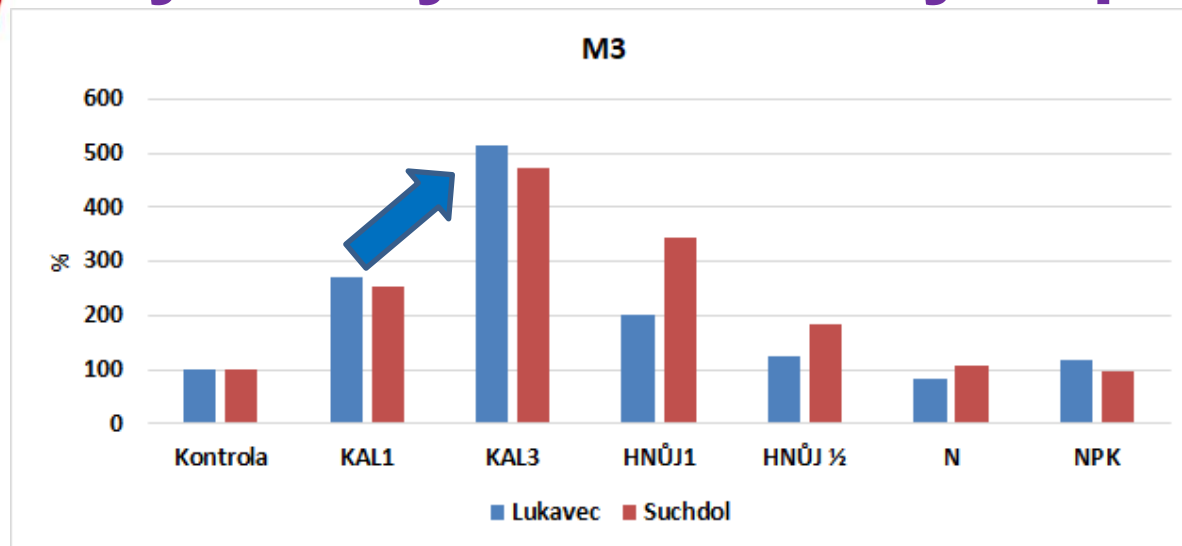
Celkový úbytek P (kg/ha)

195-336

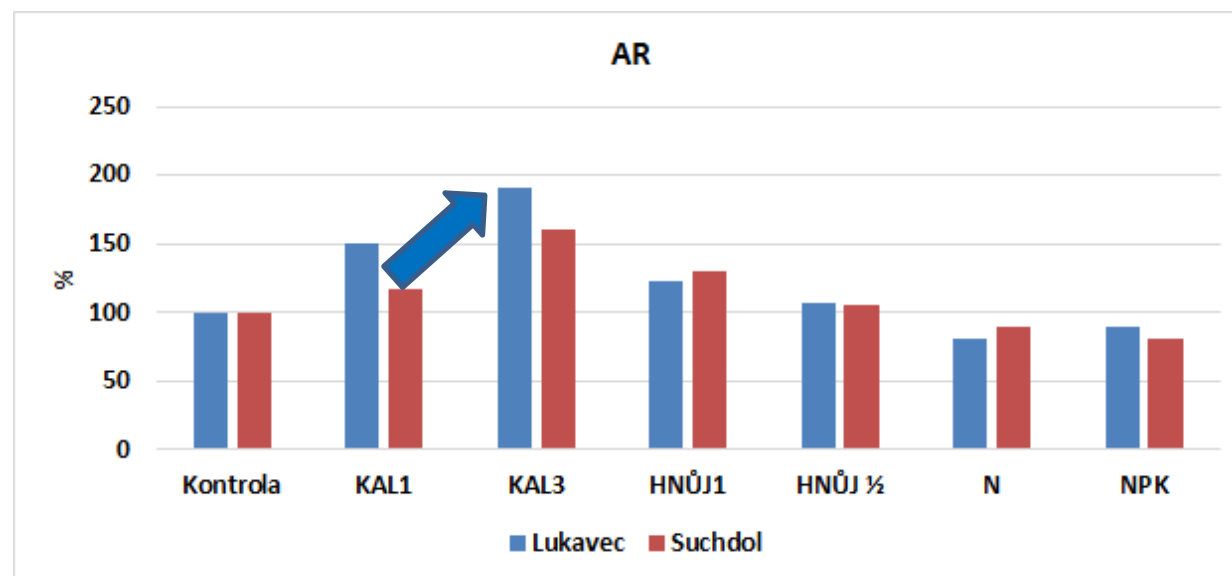
187-305

Výsledky dlouhodobých pokusů

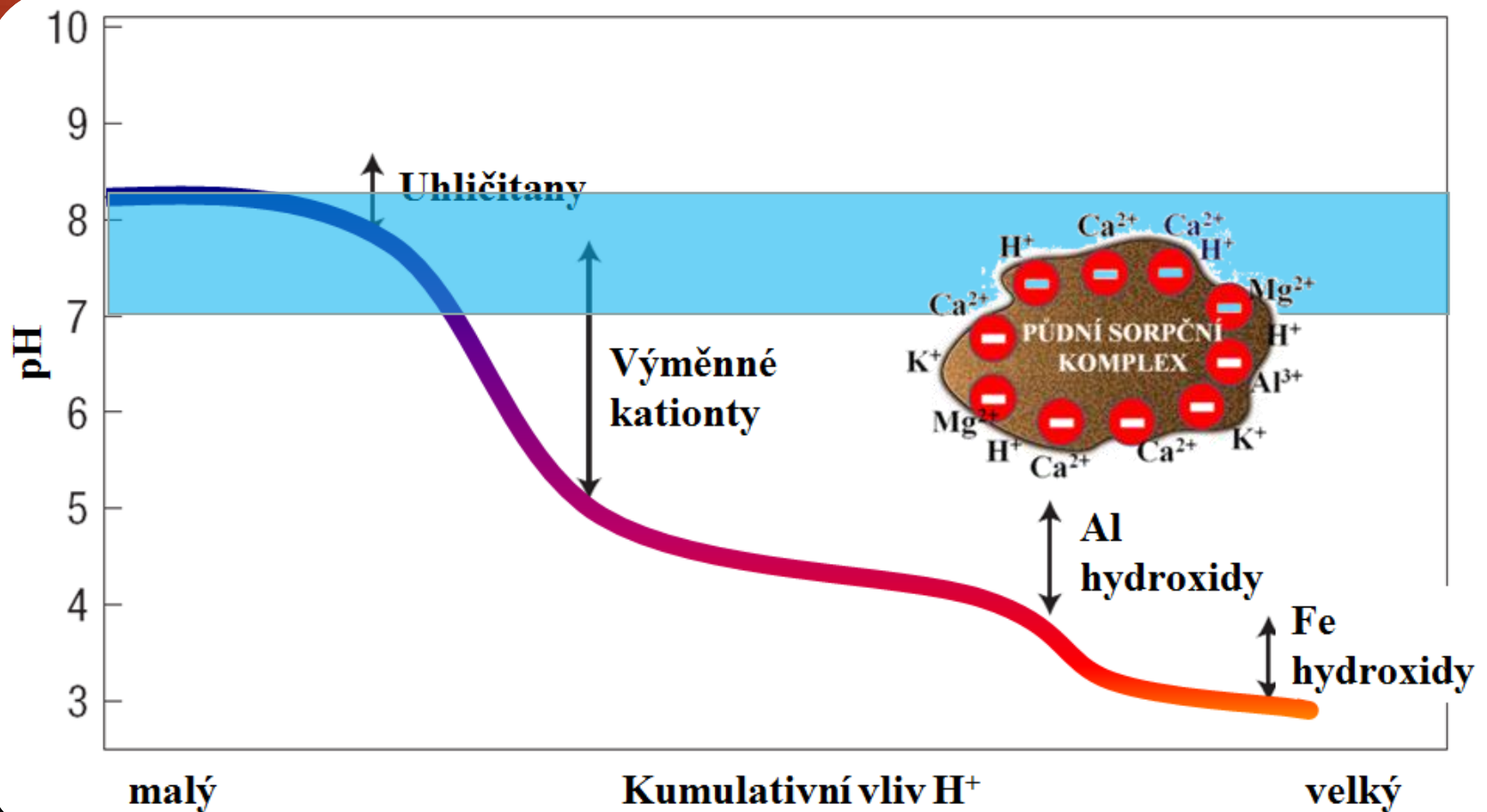

Změny obsahu P Mehlich 3 (M3) a Aqua Regia (AR) v podorníči (1997-2017)

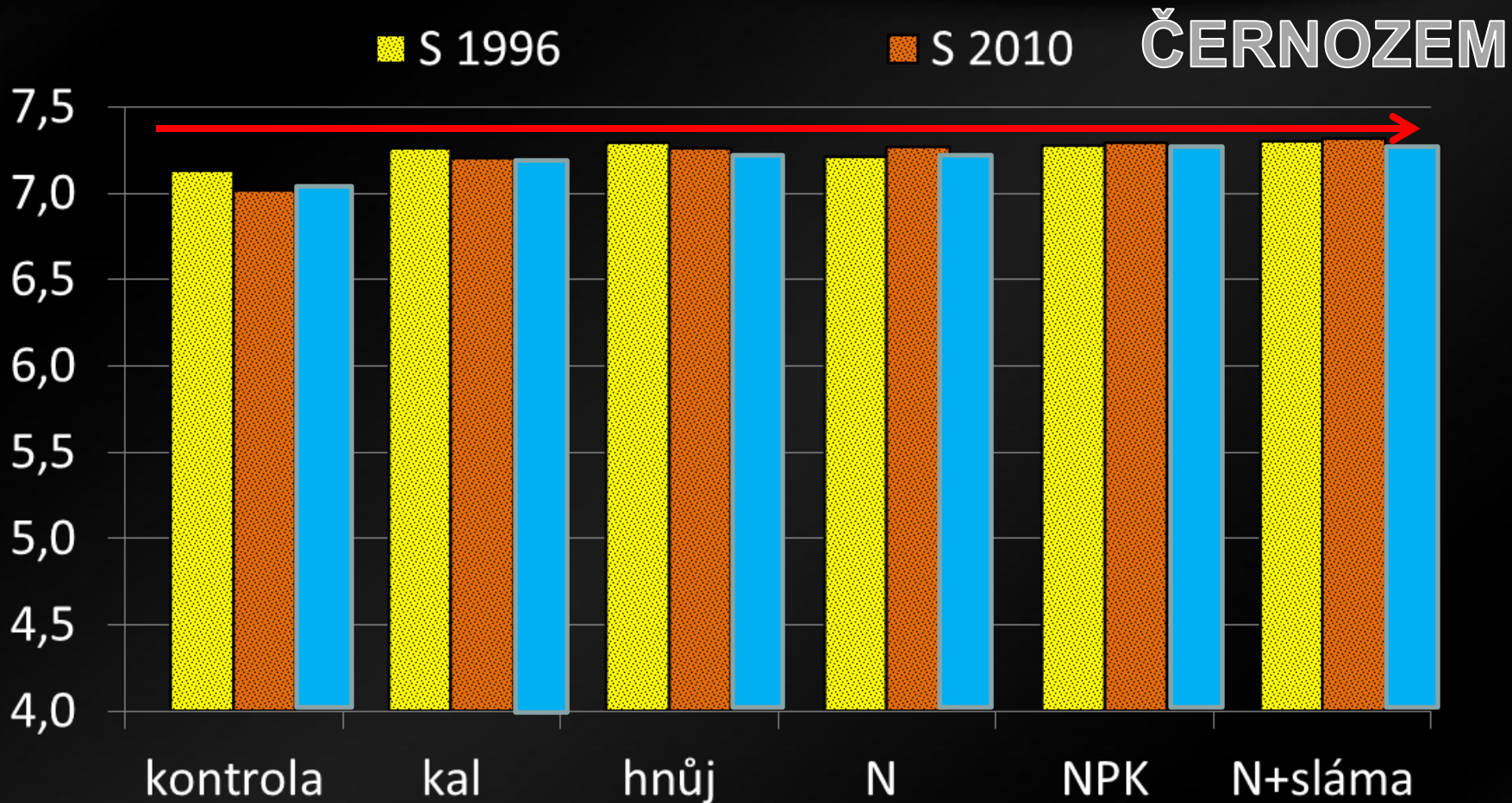
Vliv aplikace kalů na pH

Obsah uhličitanů v půdě (zkouška s 10% HCl)

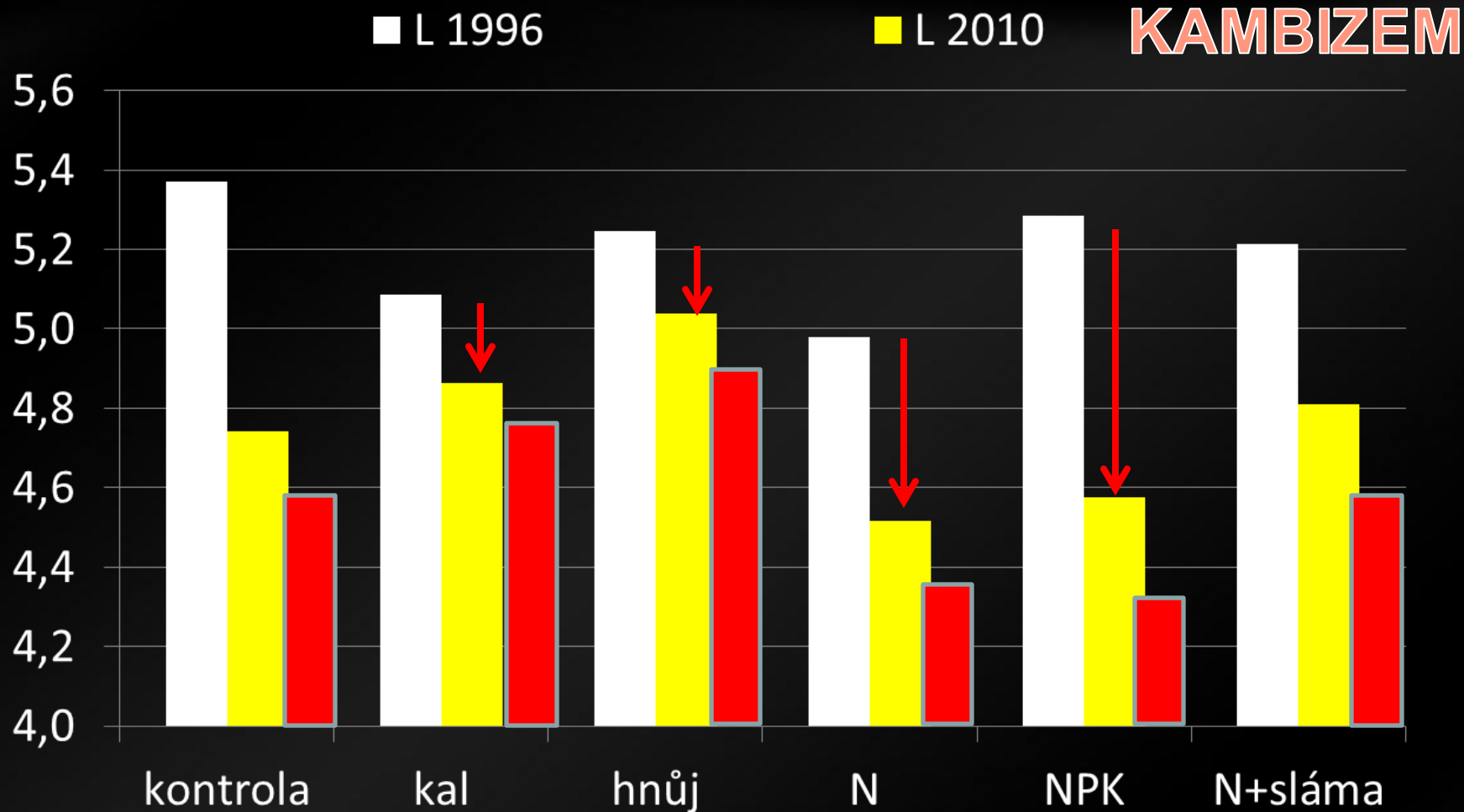
- šumění sotva znatelné, krátce trvající, nebo žádné
- šumění silnější, krátce trvající
- šumění silné, déle trvající
- do 0,3 %,
- 0,3 do 2,0 %,
- nad 2,0 %

Vliv hnojení na pH

Změny pH půdy při různých variantách hnojení (stanoviště Suchdol, ČR)

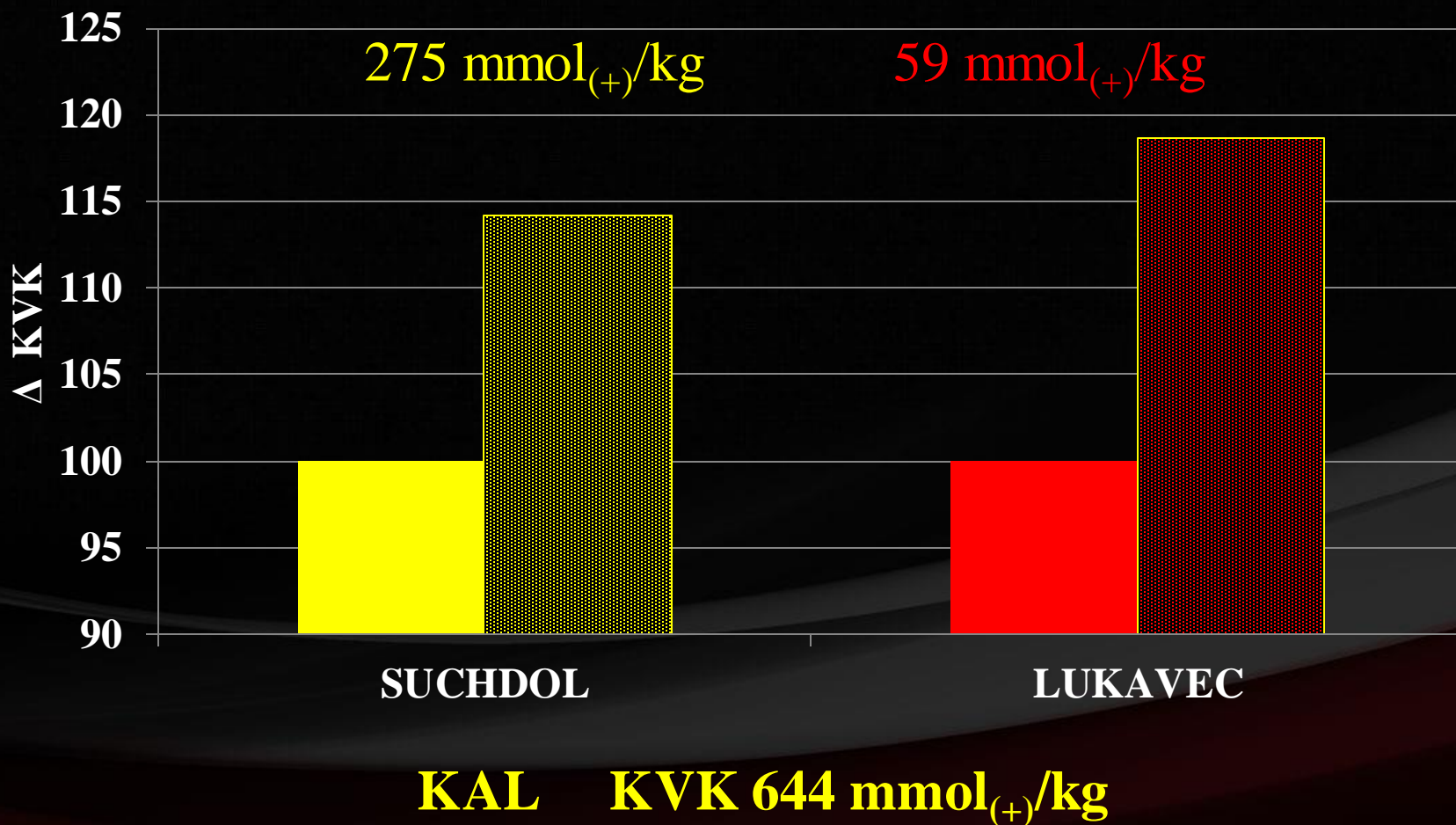
Vliv hnojení na pH

Změny pH půdy při různých variantách hnojení (stanoviště Lukavec, ČR)

Vliv na KVK

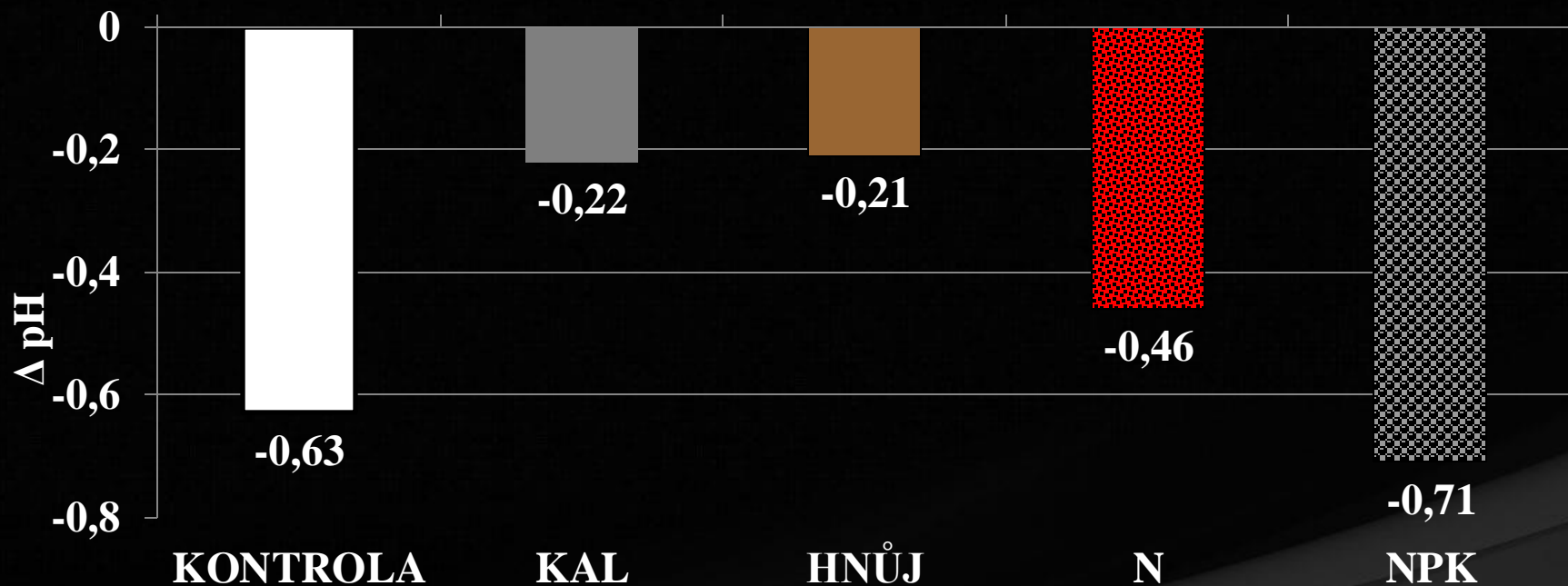
Změny KVK na variantě kal ve srovnání s kontrolou
(stanoviště **Suchdol** a **Lukavec**)

Vliv na pH půdy

Změny pH půdy při různých variantách hnojení (stanoviště Lukavec, ČR)

Vašák et al. (2014),

1996 – 2010 (15 let; 5 rotací plodin)

Vliv na půdní vlastnosti

Půdní vlastnost	Vliv	Hodnocení vlivu
<i>fyzikální</i>		+ příznivé / - negativní
Objemová hmotnost 	snížení	+
Vodní kapacita 	zvýšení	++
Pórovitost 	zvýšení	+
Eroze 	snížení	+
Stabilita půdních agregátů 	zvýšení	+
<i>chemické (fyzikálně-chemické)</i>		
pH 	zvýšení / snížení	+ / -
Obsah organického uhlíku	zvýšení	+
Obsah N a P	zvýšení	++
Kationtová výměnná kapacita	zvýšení	+
Elektrická vodivost	zvýšení	+
Obsah rizikových prvků 	zvýšení	-
<i>biologické</i>		
Obsah/aktivita mikroorganismů 	zvýšení	++
Aktivita enzymů	zvýšení	+
Výskyt patogenních organismů	zvýšení/ neprokázáno	- / +

DĚKUJI ZA POZORNOST

Jindřich Černý
Jiří Balík
Martin Kulhánek
Ondřej Sedlář